

«Затверджую»
Голова приймальної комісії
О. Я. Чебикін
2019 р.

Програмні вимоги до фахових випробувань для здобуття освітнього ступеня бакалавра на базі ОКР молодшого спеціаліста.

Спеціальність: 034 Культурологія

Код, назва спеціальності

Програма охоплює загальнокультурологічні теми, що стосуються генезису світової та української культурології. Уся зазначена тематика так чи інакше пов'язана історичним розвитком людської культури взагалі і перетинається з історичним поступом світової культури. Також вітчизняна культура вивчається як невід'ємний складник культури світової.

Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної культури студентської молоді неможливі без культурології як теоретичної основи людського світобачення, без розуміння її предметно-дійової сутності, ролі у духовному житті суспільства. Програма з курсу "Культурологія" покликана забезпечити засвоєння студентами ідей, гіпотез, понять, концепцій, наукових теорій, принципів, методів та методик аналізу явищ та фактів, інтерпретацій значень та смислів культури.

Запропонована програма створена на основі досягнень класичної і сучасної культурології, з урахуванням базової програми з культурології для гуманітарних спеціальностей.

Вступники повинні знати поняття та терміни, зазначені у програмі, повинні називати, визначати, оперувати ними, встановлювати відповідність з епохою, діяльністю певних історичних діячів та діячів культури тощо. Кожне поняття чи термін згадані в програмі лише один раз, проте можуть бути конкретизовані й під час перевірки інших тем (окрім тієї, де вони безпосередньо зустрічаються). Отже, вступники мають знати не тільки загальне визначення терміна, але і його конкретно-історичне значення. Вони мають оволодіти сучасними методами критичного аналізу, інтерпретацією смислів та значень культурних процесів та явищ; набути вмінь використання теоретичних знань у відповідності до ментальних та культурних потреб суспільства; формувати науково-методичні основи діяльності та базові навички професійної (аналітичної, навчальної, експертної, викладацької, консультативної, комунікативної, організаційно-методичної) діяльності у соціокультурній сфері.

Тема 1. Культурологія як наука.

Історичний розвиток уявлень про культуру. Становлення культурології як науки.

Предмет культурології. Ізоляціоністський та інтеграційний підходи до визначення предметного поля культурології.

Структура культурологічної науки.

Визначальні принципи культурологічного дослідження: науковість, об'єктивність, історизм, плюралізм, інтегративність.

Методи культурології: описово-емпіричний, порівняльно-історичний, структурно-функціональний, системно-синергетичний.

Головні напрями і школи в культурології.

Актуальні проблеми сучасної культурологічної науки: виявлення внутрішнього потенціалу культури як засобу самореалізації людини; гармонізація самовідчуття індивіда з потоком культурної творчості; дослідження соціальних цінностей сучасної культури; культура і науково-технічний прогрес; культура і природа.

Тема 2. Сутність культури.

Сучасні підходи до визначення культури: антропологічний, соціологічний, філософський.

Поняття “сутність культури”.

Культура і природа. Перехід від природного до культурного буття в історії антропогенезу. Діалектичний зв'язок культури і природи. Історична еволюція сприйняття природи в культурі. Природа як цінність сучасної культури.

Людина і культура. Людина як суб'єкт культури. Діяльнісна основа культури. Поняття діяльності. Різноманітність видів діяльності. Діяльність і творчість. Культура як продукт людської діяльності.

Культура і суспільство. Культура як результат взаємодії індивіда з “актуальним іншим”. Соціум як передумова культури. Соціальні детермінанти культури.

Тема 3. Структура культури.

Поняття морфології культури.

Артефакт як структурний першоелемент культури. Культурні патерни.

Матеріальна та духовна культура.

Морфологічна модель культури в сучасній культурологічній науці.

Повсякденна культура. Специфічні риси повсякденної культури: стабільність, нерозчленованість, суб'єктивна укоріненість. Повсякденне знання. Звичай та обряд як форми регуляції в сфері повсякденної культури. Традиція як засіб трансляції культурного надбання.

Спеціалізована культура. Її зв'язок із соціокультурною диференціацією, інституційний характер. Діалектика індивідуального та загального у спеціалізованій культурі. Структура спеціалізованої культури: сфера пізнання та відображення світу (наука, релігія, мистецтво), сфера соціальної організації та регуляції (мораль, право, політика, ідеологія), сфера накопичення та трансляції досягнень культури (інформація, виховання, освіта).

Тема 4. Функції культури.

Культурний поліморфізм та багатоманітність функцій культури.

Адаптивна функція культури. Культура як засіб пристосування людини до зовнішніх умов свого буття. Культура як перетворення природи.

Інтегративна функція культури. Форми соціокультурної інтеграції людських спільнот (соціально-територіальна, соціально-побутова, соціально-функціональна, релігійно-конфесійна, комунікативна).

Комунікативна функція культури. Культура як колективна пам'ять. Системи трансляції надбань культури у традиційних і сучасних суспільствах. Види соціокультурної комунікації: інноваційна, орієнтаційна, стимуляційна, кореляційна.

Сигніфікаційна функція культури. Природні, функціональні, іконічні, конвенційні, вербальні знаки культури та знакові системи запису.

Соціалізуюча функція культури. Поняття інкультурації. Соціалізація як становлення особистості та включення її в соціальну структуру суспільства.

Регулятивно-нормативна функція культури. Поняття культурної норми. Загальнокультурні, групові та оказіональні норми. Механізм соціального

контролю за поведінкою людей. Девіантна поведінка. Ступінь інтенсивності насичення нормами різних культур. Небезпека аномії.

Ціннісно-орієнтаційна функція культури. Поняття культурної цінності. Інструментальні, похідні, фінальні цінності культури. Діалектика абсолютного і відносного, загального й індивідуального в ціннісних орієнтаціях людини.

Тема 5. Поліморфізм культури.

Внутрішньокультурна ієрархія та форми культури.

Поняття субкультури. Види субкультур. Роль субкультури в системі культури. Субкультура та контркультура.

Молодіжна субкультура та її специфічні риси. Історична еволюція молодіжної субкультури. Особливості сучасної молодіжної субкультури. Молодіжна субкультура в Україні. Студентська субкультура як різновид молодіжної субкультури.

Елітарна (висока) культура. Специфіка та роль елітарної культури. Особливості історичного розвитку елітарної культури в Україні.

Народна культура та її діалектичний зв'язок з елітарною культурою.

Масова культура як феномен індустріальної та постіндустріальної доби.

Тема 6. Поняття національної та світової культури.

Культура та етнос. Визначальні риси етнічної культури. Вплив природного середовища на формування етнічної культури. Спільність мови як чинник формування етнічної культури. Картина світу в етнічній культурі. Релігія в процесі формування та функціонування етнічної культури. Етнічні цінності.

Нація як етносоціальна спільнота. Ознаки національної культури. Етнокультурні стереотипи та культурна самобутність. Зв'язок між етнічною та національною культурою.

Єдність і багатоманітність світової культури. Поняття світової культури. Універсалізм та партикуляризм в сучасному культурному процесі. Роль загальнолюдських цінностей у пошуку шляхів співіснування культур.

Тема 7. Динаміка культури.

Проблема культурної динаміки в історичній ретроспективі. Міфологічний образ героя як творця культури. Креаціоністське тлумачення буття культури. Теорія катастроф як відповідь на питання про механізм культурної динаміки. Концепція Л.Гумільова в контексті проблеми динаміки культури. Теорія Виклику-і-Відповіді А.Дж.Тойнбі. Ідея циклічності розвитку культури. Еволюціоністська концепція закономірностей культурної динаміки та її сучасна інтерпретація. П.Сорокін про механізм соціокультурного розвитку.

Поняття культурної динаміки в сучасній культурології.

Ендогенні (внутрішні) джерела та чинники динаміки культури. Дихотомічність культури як джерело її розвитку. Аполонічне та діонісійське начала в культурі та їхній вплив на культурну динаміку. Традиція та інновація як чинники культурної динаміки. Фундаменталізм як реакція на дисгармонію між традицією та інновацією в культурі.

Взаємодія культур як екзогенний (зовнішній) чинник розвитку культури. Структура взаємодії культур та її рівні: етнічний, національний, цивілізаційний. Механізм взаємодії культур: симбіоз, синтез, акультурація, асиміляція, експансія.

Поліморфізм культурної динаміки. Типи культурних змін: процвітання, трансформація, застій, занепад, криза, інверсія, відродження.

Особливості соціокультурної динаміки в сучасну епоху. Модернізація як провідна тенденція розвитку культури індустріальної та постіндустріальної доби. Органічна та неорганічна модернізація. Особливості модернізаційних процесів в українській культурі.

Тема 8. Культура і цивілізація.

Виникнення поняття “цивілізація” та його історичний розвиток.

Еволюціоністське розуміння цивілізації як вищого рівня культурного буття.

Концепція цивілізації як вияву занепаду культури в працях О.Шпенглера та М.Бердяєва.

Тлумачення цивілізації як культурно-історичної спільності. Концепція культурно-історичних типів М.Данилевського. Теорія локальних цивілізацій А.Дж. Тойнбі.

Аналіз перспектив формування універсальної цивілізації та соціокультурного аспекту глобалізації в працях сучасних дослідників культури. “Культурний імперіалізм” та “вестернізація” як “одновимірна глобалізація”. Футурологічний прогноз перспектив формування єдиного культурного простору.

Тема 9. Типологія культури.

Поняття типу культури. Типологічна модель культури в методології культурологічного дослідження. Принципи типологізації культури.

Географічний принцип типологізації культур. Типологізація культур за принципом Схід–Захід. Північ та Південь як культурні регіони. Культурні регіони меншого масштабу в сучасній типології культур за географічним принципом.

Історична типологія культури. Типологія культур за концепцією однолінійної еволюції. Загальна характеристика історичних типів культур за концепцією універсальної еволюції (первісна культура, культура Стародавнього світу, культура Середньовіччя, культура доби Відродження, культура Нового часу, сучасна культура). Типологія культури за формаційною концепцією. Цивілізаційний підхід до типологізації культур. Типи культур за класифікацією М.Мід (постфігуративна, кофігуративна, префігуративна культури).

Аполонівський та діонісійський типи культур.

Орієнтовний перелік питань

1. Історичний розвиток уявлень про культуру та становлення культурології як науки.
2. Предмет культурології.
3. Структура культурології.
4. Методи культурології.
5. Сучасні підходи до визначення культури.
6. Культура і природа.
7. Діяльнісна основа культури.
8. Культура і суспільство.
9. Людина і культура.

10. Поняття артефакту.
11. Повсякденна культура.
12. Сфера пізнання та відображення світу в спеціалізованій культурі.
13. Сфера соціальної організації та регуляції у спеціалізованій культурі.
14. Сфера накопичення та трансляції культурних досягнень у спеціалізованій культурі.
15. Адаптивна функція культури.
16. Інтегративна функція культури.
17. Комунікативна функція культури.
18. Сигніфікативна функція культури.
19. Соціалізуюча функція культури.
20. Регулятивно-нормативна функція культури.
21. Ціннісно-орієнтаційна функція культури.
22. Поняття субкультури.
23. Види субкультур.
24. Субкультура та контркультура.
25. Молодіжна субкультура.
26. Студентська субкультура як різновид молодіжної субкультури.
27. Елітарна культура.
28. Масова культура.
29. Етнічна культура.
30. Національна культура.
31. Поняття світової культури.
32. Головні концепції закономірностей розвитку культури.
33. Аполлонічні та діонісійські основи як чинник культурної динаміки.
34. Взаємодія традиції та інновації в історичному розвитку культури.
35. Рівні та механізм взаємодії культур.
36. Поліморфізм культурної динаміки та типи культурних змін.
37. Модернізація як провідна тенденція розвитку сучасної культури.
38. Виникнення поняття “цивілізація” та його історична еволюція.
39. Концепція цивілізації як вищого етапу розвитку культури.
40. Концепція цивілізації як вияву занепаду культури.
41. Тлумачення цивілізації як культурно-історичної спільності.
42. Соціокультурний аспект глобалізації.
43. Принципи типологізації культури.
44. Регіональна типологія культури.
45. Історична типологія культури.